

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

О. Л. Луценко

**ВТРАЧЕНА ТА НОВА АДАПТИВНІСТЬ:
СУЧАСНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ,
ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З ЕВОЛЮЦІЙНИМ МИНУЛИМ**

Монографія

Харків – 2018

Рецензенти:

О. Ф. Іванова – доктор психологічних наук, професор, зав. кафедри загальної психології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

М. А. Кузнєцов – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри практичної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

О. В. Тімченко – головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології Національного університету цивільного захисту України, доктор психологічних наук, професор.

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 10 від 27.06.2017 р.)*

Луценко О. Л.

Л 86

Втрачена та нова адаптивність: сучасні психологічні особливості, що пов'язані з еволюційним минулим : монографія / О. Л. Луценко. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. – 312 с.

ISBN 987-966-285-456-5

У монографії висвітлюється новий напрям психології – еволюційна психологія, що спрямована на вивчення зв'язку між сучасними психологічними особливостями людини та їх філогенетичним походженням. Наводиться опис чисельних авторських експериментальних досліджень з виходом на узагальнюючі теоретичні моделі співвідношення адаптаційних патернів різного значення. Проводиться концептуалізація і емпірична перевірка нових та недостатньо розроблених психологічних конструктів: примативності та критичного мислення. Для розв'язання поставлених завдань розроблено новий психометричний інструментарій.

Для фахівців у галузях загальної, соціальної, диференціальної, політичної психології та психології здоров'я, а також для практичних психологів, соціологів, філософів та педагогів.

УДК 159.923.2:364-787.522-043.86

ISBN 987-966-285-456-5

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2018

© Луценко О. Л., 2018

© Правік М. В., макет обкладинки, 2018

ЗМІСТ

Список умовних скорочень	5
Вступ	6
1. Еволюційна психологія як напрям, що вивчає еволюційне походження й адаптивність сучасних психологічних особливостей	9
1.1. Розвиток еволюційної психології наприкінці ХХ та у ХХІ столітті	20
1.2. Методологія еволюційної психології	21
1.3. Основні відкриття еволюційної психології	23
1.4. Головні теоретичні положення еволюційної психології	49
2. Сучасні прояви давніх адаптацій в гендерній та сімейній сферах	52
2.1. Жіноче кокетство як адаптація	52
2.2. Конфлікти поєднання родів: «невістка – чужа кістка»	63
2.3. Сурогатне материнство – нове використання репродуктивного потенціалу	76
3. Еволюційні чинники політичної поведінки сучасних людей	102
3.1. Суспільно-політичні феномени в «еволюційному світлі»	102
3.2. Неефективний політичний вибір як ознака домінування «наївного» психотипу	106
4. Примативність як риса особистості, яка «тримається» за минуле	114
4.1. Концептуалізація конструкту «примативність»	114
4.2. Боротьба за статус примативних осіб – булінг у сучасній школі	126
4.2.1. Історико-теоретичний аналіз феномену булінгу	126
4.2.2. Психологічні аспекти булінгу в середовищі молодших школярів – пілотажне дослідження	138
4.2.3. Психологічні аспекти булінгу в середовищі молодших школярів – основне дослідження	146
4.2.4. Психологічні аспекти булінгу в середній ланці школи	153

4.2.5. Психологічні аспекти булінгу в середовищі старшої школи	162
4.2.6. Психологічні особливості жертв булінгу у педагогічному середовищі школи.....	174
4.3. Порушення здорової поведінки як прояв примативності	188
4.3.1. Розробка Опитувальника порушень здорової поведінки	189
4.3.2. Зв'язок порушень здорової поведінки з домінуючими інстинктами та примативністю	207
4.3.3. Особистісні характеристики та форми здорової поведінки, які впливають на психофізіологічну адаптованість людини.....	212
4.4. Критичне мислення: противага примативності та раціональності.....	230
5. Встановлення взаємовідносин між адаптаціями різного значення через структурно-функціональні моделі	244
5.1. Взаємовідношення між адаптаціями різного значення.....	244
5.2. Рівні формування адаптацій – філогенетичний та онтогенетичний аспекти.....	248
Підсумок.....	253
Література	254
Додатки	282